— Princesa! graì Joldea catra mama — 'mi vei iertá se aducu buchetulu acest'a acasa, — Rucsandr'a l' a scapatu de pe ferestra. — Si 'lu dedù placutei sale.

Elen'a 'lu imbià se siéda, féti'a ei vesela promise junelui primire buna; dara elu fù frapatu, candu sîmtî, cà Rucsandra, primindu florile, 'i apasà man'a cu degetulu micu.

— Ah! se cutezu, insémna acést'a, — cugetà Joldea, si incepù unu discursu de totu placutu despre florile din buchetu. Mam'a ascultá cu atât'a curiositate desfasiurarea intielesului floriloru.

— Domni'a ta esti unu botanicu bunu — observà Rucsandr'a.

— Plantele din limb'a floriloru le cunoscu pre bine. Nu-mi mai suntu ocupatiunea, dar' adi mi facu distragere. Ce e mai frumosu, decâtu a vorbí si cu florile?

In buchetu erá: roze albe si rosii, roseta, vanilia, misota si rosmarinu. — Ele erá asi'a de bine alese, incâtu dupa limb'a floriloru ceteai din ele o epistola amorósa.

— Si ce ar insemná florile aceste? intrebà Rucsandr'a.

Joldea le esplicà tóte, inse cele din urma le repetî: misota, se nu me seuiti, — si rosmarinu, se me porti la altariu! —

Fetisiór'a mandra surise cá unu angeru; ea pricepea cuvintele esplicatóre. Joldea, observandu, cá vorbele lu nu facu unu resimtiu, se facù mai indresnetiu.

— Eu tî le-am adusu indereptu, cá si candu ti-asiu respunde in asemene intielesu. Princesa! fi-mi gratiósa, fa-me fericítu!

Atunci se intórse junele chitindu-si manele, cá cum ar dîcc rugatiune, si se adresà catra mam'a copiliórei: Eu iubescu, in adeveru iubescu pe Rucsandr'a, si vreu se-i juru credintia pana la mórte. Anim'a mea e sincera, e curata cá radi'a sórelui, e anima, pe cum doresce Rucsandr'a. —

— Amórea e unu contractu, — respunse mam'a; — doi insi trebuia se se invoésca. Dta poti iubi, inse a nu fi iubitu, e amóre desiérta.

Rucsandr'a cautá uimita, si nu cutezá se spuna, ce simte anim'a ei. —

— Jubesce-me, te rogu pe Ddieu din ceru! graì Joldea punendu-se pe genunchi innaintea Rucsandrei. Se credi! anima mai sincera, decâtu a mea, nu afli pre pamentu.

Te iubescu! 'i respunse fetisiór'a, si 'i intinse man'a, cá si candu ar fi vrutu se-lu scóle de pre genunchi. O colóre mandra rumenì féti'a ei cea cam galfeda. — Te iubescu! si nu ceru alt'a, decâtu se me iubesci. —

— Mama buna! dà-ne binnecuventarea, cá se esplici si voi'a ta, — pretinse Joldea si apucandu pe amoresa da mana, o atrase catra sine, si amendoi 'si aplecara capulu. —

— Eu ve binecuventu, si voiu rugá pe Raresiu, cá se ve binecuvinte si elu. —

Unu strépetu in curtea principelui intrerupse discursulu. —

— Ce póte fi acést'a? strigà Elen'a si esî se véda.

— Mari'a ta! respunse unu aprodu, — principele, greu morbosu, acum'a ajunse dela preumblare cu Stefanitia, si cadiù fara de puteri pe sofa.

Ajutoriu! Ajutoriu! strigà Elena, — chiamati medicii! si atunci alergà prin unu ambitu in chili'a, unde erá morbosulu Raresiu. —

— Raresiu! dulcele meu barbatu, tu esti morbosu? si se asiedià lengu elu, ascultandu, cá se auda, de mai resufla si bate anim'a in elu. — Atât'a morbu acum'a pe capulu teu — continuà princes'a; abiá te-ai insanctosiatu, si iéra lancediesci?

— Draga Elena! mi fórte greu, me nedusiescu, am ostenitu, si dóra ventulu rece. . . . .

— Ventulu rece e de vina. — Unu ventu rece se sufle pe Raresiu din viétia, candu atâti'a inimici nu-lu putura ucide!?

Pe féti'a lui Raresiu se incretîsera bine trasurile betranetiei, si durerile 'i incretîra fruntea si mai tare! Perulu lui, ce erá mai multu albu decâtu suru, se umediá de sudori reci.

— Raresiu! vorbesce cu Elen'a ta, spune-i ce te dóre? scii tu, ca ea demulteori a vindecatu ranele animei tale — graiesce, de mai poti se cugeti inca la resbóie si invingeri? —

— Lasu resbóiele fiiloru mei, se le pórte ei de-acuma. Unde suntu ei, si Rucsandr'a?

Elen'a sburà pana la usia si demandà cá se intre pruncii loru. Tocm'a atunci sosira si medicii.

Pruncii grabira la patu si sarutara manele tatalui morbosu; iéra acést'a 'si redicà drépt'a cu multa ostenéla, si atragendu-i catra sine, li sarutà fruntea. . . . .

— Abia mai potu redicá man'a, — dîse Raresiu, — asia mi de grea!

— Acea mana, carca canduva asiá de usioru invertia spad'a! respunse Elen'a.

Medicii cautara pulsulu si pipaira fruntea si peptulu lui. Trupulu lui pareca recea mai tare, dara resuflarea, ca incetá.

— Raresiu! graiesce catra muierea si pruncii tei! nu vedi tu lacrimele loru?

Medicii indesiertu se siliá pentru mengaiarea princesei; fura in urma siliti a-i siopotî, ca ajutoriu nu se afla pentru vindecarea principelui. Numai o óra, doue, pana-si vá dá sufletulu.

Intristarea Elenei trecù in desperare; desperat'a nizuiá inse se mengaie pe barbatulu seu.

— Iliasiu si Stefanitia! graì Raresiu, si 'i chiamà cu ochii la sine. — Datî-mi manele, cá se ve mai tienu de mana. — Se nu seuitați, ce v'am invetiatu. — Tu Iliasiu remani domnitoriu pre tronulu Moldaviei; tier'a si Sultanulu e pentru voi'a mea. Traiesce bine cu fratele teu. Déca dupa mórtea ta ar mai trai Stefanitia, elu urméza de principe. Iubiti poporulu acestu bunu, carele a castigatu atât'a gloria pentru Moldavi'a si atâtea laure pentru coron'a lui Raresiu.

Domnitoriulu Moldaviei se nu faca certe si resboie cu alu Romaniei. Toti suntemu crestini si romani, fii ai unei natiune stralucite. — Multe ar puté face aceste doue tieri mici la olalta. . . .

Ve tieneti de mil'a Sultanului, pana e imparatî'a turcésca tare si mare, . . . paziti constitutiunea tierei si legile si independinti'a ei. — Traiti in pace cu vecinii, — si infrangetî-i, de se redica cá se ve rapésca tiér'a si tronulu. Amicéti'a cu Ungari'a e mai scumpa, — si acolo suntu roman, nu ve ucideti unii pe altii. — Ve ingrigiti, cà se nu petati numele lui Raresiu, cu rusine.

Atunci vod'a 'i mai strinse catra sine si le mai sarutà fruntea. Fiti cu anima curata catra Ddieu, si nu ve vá lasá.

— Si ce faci cu Rucsandr'a, fét'a ta cea placuta? si Elen'a o duse la patulu tatalui.

— Sermana féta! graì Raresiu — si tu ai luatu parte din tóte necasurile mele. De te-asiu puté ferici si pre tine.

— Raresiu! observà Elen'a — fericirea ei e anim'a lui Joldea. Da-le binecuvuntarea ta. —

— Joldea e bravu, — respunse principele; — eu 'lu iubescu, e bunu in resbóie, elu inca vá fi omu mare. —

Joldea, carele stetea in umbr'a acelor'a de lenga patu, se aretà, si sarutandu man'a lui Raresiu, ingenunchià la patulu lui.

— Se fia dara voi'a vóstra! binecuventarea mea preste voi.

— Si mie, Raresiu, ce-mi lasi? la Elen'a ta, carea atât'a de multu te-a iubitu si pretiuitu. —

— Tie-ti lasu amórea fiiloru mei! nu sciu ce moscenire mai pretiuita ti-asiu puté lasá. — Asiá se-i iubésca Ddieu, cum te voru iubí ei pre tine. — Ce dî e astadi?

— Vineri! respunse Elen'a.

— Câtu e de tardiu?

— Acusi e mediulu noptii.

— Mediulu noptii, — si inca calugerulu nu a venitu se me cuminece? —

— Ací e, ascépta de multu dupa dorinti'a ta.

Ei toti esîra afara pe cateva minute; iéra calugerulu intrà. Elu 'si gatà functiunile cuminecaturei, si peurma incepù a ceti: Tatalu nostu. Raresiu 'lu recitéza dupa cuvintele parintelui.

— Nópte buna! 'i dîse calugerulu. —

— Nópte buna . . . ne vomu mai intelni. —

Famili'a reintrà, si incungiurandu patulu morbosului 'lu udara cu lacrime. —

Buzele lui Raresiu se parea ca se mai misica, cá si candu ar mai dîce o rugatiune pia. Ochii lui incepura a perde vederea, — si a se inchide. O miscare se mai observà in trupulu lui, si o siopotitura cá de suflarea unui zefiru linu mai strabatù prin buzele lui, cá si candu ar fi dîsu: Nópte buna!

— Unu minutu trecù, si Raresiu jace mortu!

XX.

Famili'a dupa mórtea lui Raresiu.

Raresiu incepù a domni in 20. Januariu 1527. si murì in 2. Sept, 1546. — A fostu unulu dintra cei mai demni domnitori a-i Moldaviei.

Despre originea lui e indoiéla; unii 'lu tienu din viti'a lui Bogdanu III., altii din alui Stefanu celu bunu; dar' oricum, elu au fostu de dupa gardu.

Despre suirea lui pe tronu se dîce, că dupa ce inticlesera unii din rostulu mitropolitului, carele pe timpulu acela erá mortu, cumca Petru Majariulu e din ostulu si sangele lui Stefanu voda, alesera pe Petru Majariulu de principe. Acest'a avea de socia pe Elen'a lui Raresiu, fét'a unui negutiatoriu din Harlen, si dupa numele muierei 'lu numiá toti de regula numai Raresiu.

De intru adeveru a fostu din sângele lui Stefanu celu bunu, atunci a semenatu cu tatalu seu, pentruca Raresiu erá religiosu si bunu cu ai sei; iéra in resbóie erou.

Raresiu multiamindu lui Ddieu, pentruca i-a ajutatu cá se invinga pe inimicii Moldaviei, a redicatu mai multe monastire, si anume: Probat'a lenga seretu, Rásic'a, Dobrovadulu in tienutulu Vaschiului, Ciprian'a in alu Lapusineiloru. A edificatu o biserica in Harlcu, si alt'a in Dai'a, si a fundatu episcopi'a din Romanu. Elu fù ingropatu in Probat'a.

Dupa mórtea lui Raresiu boierii redicara pe tronu pe Jliasiu II. fetiorulu lui celu mai mare, sambata in 3. Septembre. — Tier'a avea la inceputu sperantia buna in elu, inse s'a insielatu, càci aduse turci de consiliari lenga sine si indepartà pe patrioti. Erá tiranu, traiá cu merectrici, si omu fara de lege; poporulu l'a despretiuitu, si vediendu elu ur'a neimpacata a supr'a sa, a lasatu pe Stefanitia VIII-le fratele seu, cu Elen'a, cá se domnésca, iéra elu s'u dusu in Tiarigradu la 1. Maiu 1551. si s'a turcitu.

Stefanitia multu s'a silitu, cá se stérga rusinea, ce o puse Jliasiu pe numele familiei; dar' mai tardîu nici elu nu fù mai bunu. — De tirani'a lui multi boieri fugira in Poloni'a si de aci venira cu arme asupr'a lui. — Stefanitia a redicatu taber'a sa la Tintior'a lenga Prutu, si aci 'si petrecea cu muierile. — Boierii intielegendu, ca manedî vá se omóre la unu ospetiu mai pe toti din divanu, se sfatuira, si cu o dî mai nainte 'lu atacara in cor-

tu si-lu ucisera; iéra in loculu lui alesera pe Petru Lapusineanu, rivalulu, carele veniá din Poloni'a asupr'a lui. —

Intra aceste Jliasiu II. fù propaditu prin Sulimanu, pentruca nu tienea legea turcésca dupa demandarile lui Muhamedu. — In acestu modu perira amendoi fratii, si prin famili'a lui Raresiu si stinse sementi'a domnitoriloru vechi din Moldavi'a. —

Sturza, Mogila si alti boieri, indemnati de Elen'a, veduv'a lui Raresiu, alesera de domnu pe Joldea, amantele Rucsandrei, care erá atunci logodita. —

Mozocu, din partid'a contraria a incungiuratu pe Joldea si a-i sei in Sîpote; apoi prindiendu-i si punendu-i in fere i-a dusu la Petru Lapusineanu, — si pre toti i-a iertatu, iéra pe Joldea l'a insemnatu la nasu, cà se nu póta fi domnitoriu.

Inse nici cu atât'a s'a indestulatu Lapusineanu, deórece pe Joldea cu sil'a l'a calugeritu, iéra elu s'a cununatu cu Rucsandr'a, si cu acést'a a avutu doi fetiori, pe Bogdanu si pe Petru. —

Sórtea lui Joldea erá trista cá calugeru de sila, si despoiatu de amórea Rucsandrei; inse tirani'a erá mai puternica, decâtu blandéti'a. —

Seraculu Petru VI. Raresiu, — de ar' fi pututu esî din mormentu, cá se auda faptele fiiloru sei, in carii a-

vea atât'a sperantia, cu debuna séma nu ar fi pututu suferí câtu a mai suferitu, ci trebuiá cá singuru se-si pérda viéti'a.

Dar' blastemulu parintiloru asupr'a fiiloru rei nu remane neimplinitu. — Asiá se-i iubésca Ddieu, cum te-voru iubi ei pre tine! — dîse Raresiu in óra mortii catra muiere despre fiii sei. — Acestia n'au iubit'o, nici Ddieu pre ei!

Dela on. D. autoru alu acestei novele a mai esítu, si se póte trage prin subscrisulu:

POESIA POPULARA

BALADE
Pretiulu: 1 fior. 5 cr. v. a.

COLINDE
Pretiulu: 1 fior. 15 cr. v. a.

Istori'a romana natiunala.
Retiparita din AMICULU SCÓLEI. Fasciór'a 1 si 2. Pretiulu 40 cr. v. a.

Consemnarea unoru carti mai nóue:

Din **Poesiele** lui Andreiu Muresianu. Brasiovu 1861. 1.20

Carte de lectura romanésca pentru scólele romane primarie intocmit'a de Visarionu Romanu, redactorulu Amiculu Scólei. Partea I. pentru clasele de midilocu Sibiiu 1862. Legata —.60

Istori'a lui Cicerone de D. de Lamartinu, tradusu de colonelu T. Casimir. Bucuresci 1861. 1.16

Preludele lui Haralamb Grandea. Cu o prefaçia de G. Sionu. Bucuresci 1862. 1.73

Mateo Cipriani, Bergamo si Slujnicarii de N. M. Philemonu. Bucuresci 1861. 1.15

Mihnea-Voda (celu reu). — **Dómn'a Kiajna** de A. I. Odobescu. Bucuresci 1860. 1.75

Trecutulu si er'a nóua, de Constándin A. Cretiulescu. Bucuresci 1860. —.30

Misterele Casatoricí. Partea I. Barbatulu predestinatu, de C. D. Aricescu. Bucuresci 1862. 1.30

Proiectu de educatiunea fetelorn trad. din Capo-d'operile lui Fenelonu de R. Popescu. Craiova 1860. 1.16

Mihaiu II. Bravulu, biografia si caracteristica lui; trase din istoria tierei romanesci a D. Arone Florianu. Bucuresci. 1858. 1.16

S. Filtsch,
tipografu si librariu in Sibiiu.